ЗМІСТ

Про цю книжку Олена Стяжкіна 9

Передмова Філіпа Сендса 17
Вступне слово Андрія Куркова 20
Вступ 22

Володя. Частина I 29
Теорія і практика війни. Частина I 33
Берці. Частина I 39
Весілля воєнного часу 43
Вертеп 46
Повідомлення у фейсбуці 48
Похорон. Частина I 53
Ленін 58
Похорон. Частина II 61
Некролог 65
Чарівник 73

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Похорон. Частина III 77
Двадцять п'ять папок 85
Маша 90
Берці. Частина II 100
Володя. Частина II 103
Мама 108
Жнива 117
Це оповідання було
так важко писати 121
Театр війни 125
Неблагородний біль 133
Серце 138
Теорія і практика війни. Частина II 143
Найбезпечніше місце в армії 149
Затишна могила 158
Весна 168
Квартира. Твоя квартира 172
Що залишилося 177
Ворог 180
Сприятливий момент 187
Я не можу повірити,
що ти помер: лист 195

Подяка 201

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

24 лютого 2022 року принесло із собою багато змін у життя українців, та і світу в цілому. Як не дивно, але цей день змінив і психологічну хронологію війни Росії в Україні: саме після 24 лютого все частіше можна почути фразу «з початком війни». Фразу цю вимовляють американці, французи, німці і — дедалі частіше — самі українці. Дійсно, масштаб трагедії, яку розгорнула Росія саме 2022 року змушує соціальну свідомість відкидати все, що відбувалось до того, як «не війну».

Книжка Олесі — потужна протидія цій практиці, яка загрожує стерти частину історичної пам'яті, а отже — і справжні причини того, що лише знайшло своє продовження 24 лютого о четвертій годині ранку.

Ця протидія — трагедія. Власна трагедія втрати брата, який захищав Україну та воював ще «до початку війни». Але трагедія війн полягає в тому числі і у факті, що смерть стає цифрами, за якими вкрай важко розгледіти долі людей.

Саме тому книжка Олесі — це і потужний дзвін, здатний нагадати, що насправді війна йде ще з 2014 року, і тисячі цифр наших втрат хай інколи, але перетворюються на імена.

Станіслав Асєєв,
український письменник, колишній політв'язень, автор книжки «Світлий шлях: історія одного концтабору»

Книжка Олесі Хромейчук — болісна, щира, тужлива оповідь про особисту втрату. Меморіал пам'яті і шани загиблому брату-захиснику, зведений зі слів.

Однак водночас — це розповідь про те, що проживали і проживають тисячі родин по всій країні, коли російська збройна агресія забирає найцінніше — життя їхніх рідних.

Олександр Михед,
письменник

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Це книжка, в якій сестра розповідає про свого загиблого на фронті брата. Спогад ніби цілковито особистий, здається, авторка найбільше боїться пафосу й героїзації. Згадує родинні історії, намагається достеменно передати власні переживання, те, що зафіксувала вражена страшною втратою пам'ять. І якраз повсякденні деталі, яких не вигадати, найглибше й закарбовуються у читацькому сприйманні. Переконливішого підтвердження того, що війна таки триває вже дев'ять років, що ворог прийшов на нашу землю у 2014-му, що Україну захистили й дали виграш у часі для підготовки боєздатної армії солдати на Сході, — годі й шукати. Хоча війну все боялися назвати війною, ніби сподіваючись, що, уникнувши слова, вдасться уникнути й усього того жаху, який воно означає.

Але нікуди не подітися від втрат і від пам'яти про загиблих. Розповісти про них — це й віддати данину любови, і спробувати протистояти забуттю, бо, зрештою, жорстока, травматична пам'ять усе ж допомагає жити. Важливо, що цілком приватна історія читається як розповідь про всіх нас, як епізод великого національного епосу. Розрізнені картинки львівського дитинства, підліткових здобутків і випробів, сюжети про вибір, зроблений у тій чи іншій ситуації, — усе це в якийсь момент складається у портрет цілого покоління. Володимир Павлів довго жив у Нідерландах, його сестра мешкає в Британії, а відтак у цих записах багато глибоких і виношених розмислів про національну ідентичність, складність адаптації до чужої культури, до ситуації, в якій ти раз у раз наражаєшся на неприйняття. Якраз у таких замальовках Олеся Хромейчук шукає принаймні часткової відповіді на питання, чому ж старший брат вирішив повернутися в Україну і взяти в руки зброю. Вона уникає слова «гідність», хоча, здається, якраз про гідність, і особистісну, і національну, у книжці й ідеться.

Ця історія розказана жіночим голосом. Мемуаристка свідома ґендерних стереотипів, пов'язаних з війною, і рефлексує над ними. Розповідає про свою подругу Марію, котра стала аеророзвідницею й не вважає війну заняттям

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

лише чоловічим. Але, схоже, жінки таки віддавна більше мали за свій обов'язок берегти родинну пам'ять. Важливо, що авторка не позиціонує себе як безсторонню хронікерку, не боїться зізнатися, що їй бракує слів, бракує мови, аби зафіксувати у всій повноті пережите. Власне, такої мови бракує й ще довго бракуватиме нам усім. Але й відвернутися від трагічного досвіду, маргіналізувати його теж неможливо. Хоча, нагадує нам письменниця, дехто пробує таким чином уникнути болю, убезпечити душевний комфорт. Але непроговорені травми спричинюють глибинні душевні недуги й розлади. Ця війна змінила нас усіх, чи принаймні більшість з нас. Міняємося ми, міняються ландшафти довкола, як фізичні, так і ментальні, шалений нурт історії руйнує узвичаєні уявлення й ієрархії. Мусимо вчитися про все це говорити. У день нашої перемоги дізнаємося про масштаби втрат, про її високу й жорстоку ціну. І з цим знанням жити багатьом українським поколінням, осмислювати уроки, вибудовувати якісь інші системи вартостей. Але це в майбутньому. А свідчення, зафіксовані тут і тепер, свідчення із самого епіцентру великої війни, тим важливіші й дорожчі для нас усіх.

Віра Агеєва,
літературознавиця, авторка книжок «За лаштунками імперії. Есеї про українсько-російські культурні відносини», «Марсіани на Хрещатику. Літературний Київ початку XX століття», «Мистецтво рівноваги. Максим Рильський і його час»

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

...Це було в день першого «страждання» Кримського мосту. Ми стояли в холі Українського католицького університету і намагалися відповісти одна одній на питання: «Як ви?».

З одного боку — ми стояли й розмовляли — відповіді були очевидні: ми — вона і я — норм. Але, як у всіх тепер, поза межами «я» стільки горя, що питання «як ви?» іноді виглядає зверхнім, недоречним, безсовісним.

Наш «смол-ток» на мінному полі повернув у бік Маріуполя, у бік зниклих безвісти, серед яких Дмитро Чичера — мій герой, наш герой. Той, хто залишився в Маріуполі «за дорослого», колі «діти» з муніципалітету поїхали та з безпечних місць вдавали із себе героїв. Дмитро та його «Халабуда» годували, возили ліки, пекли хліб, заряджали гаджети. Одного березневого дня він пішов, щоб спіймати зв'язок. З тих пір нічого: ані серед живих, ані серед мертвих, ані серед полонених.

Чи я говорила тоді про Дмитра? Мабуть, що так. Але навіть, якщо не вголос, то я завжди говорю про Дмитра сама із собою.

Зниклі безвісти, пропалі тіла, мертві, що й досі на гарячих ділянках фронту, ДНК, процедури упізнання. Це був Форум Видавців у Львові. Ми з Олесею вели звичайну тепер літературну бесіду.

Я почула, як Олеся сказала мені, що їм пощастило. Що в них є могила. Що вони точно знають, що брат похований і лежить у ній. Що можна приходити, що є куди приходити.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Ми обоє перечепилися через оце «пощастило». «Ну як пощастило...», — сказала Олеся. «Ну так... Таке собі "пощастило"», — сказала я.

Однак. І все-таки. «І все-таки, коли є могила, то легше», — сказала Олеся.

Брат Олесі загинув тоді, коли весь світ ще грався в «громадянську війну» та сором'язливо відводив очі, аби не бачити ані окупованих територій, ані концтабору «Ізоляція», ані цвинтарів, де щодня ховали воїнів. Брат Олесі Володимир загинув тоді, коли у «велику війну» ніхто не вірив, незважаючи на те, що вона йшла з 2014 року.

Олесин текст «Берці» я прочитала в «Критиці». Він бив і бився, бився за те саме, за що билися воїни, волонтерська громада та люди, які знали, що війна неминуча. А бив він тих, кому було байдуже.

Текст той був для мене як суд, де на лаві підсудних сиділа сама Олеся. І за прокурора була також вона сама.

У книжці «Смерть солдата. Історія, розказана його сестрою» на лаві підсудних разом з Олесею з'являються й інші: журналісти, що пишуть некрологи, в яких загиблі навряд чи впізнали себе, чиновники, яким цвинтар та похорон — це привід для фото на пам'ять, вічні совєцькі тітки, що відають паперами про смерть. Але поступово на лаві підсудних з'являється саме горе.

Горе, яке не говорить, однак шукає слів. Горе, яке не може плакати і боїться згадувати. Горе, яке не хоче героя, а хоче живого брата. Яке змінює та змінюється. Яке раз у раз уводить до панічних атак,

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>